

Bergen 22. mars 2024

Til Næringsminister, Jan Christian Vestre

INNSPILL ETTER INNSPILLSMØTE FOR GRÜNDERE OG OPPSTARTSBEDRIFTER I BERGEN, VIS
Innovasjon 14.03.24

Det er behov for å opprette en klynge på håndverk, lokal matproduksjon og kreative næringer for å understøtte de mange små gründere og bedrifter innen dette feltet i Norge.

Det er en kjent sak at det å være gründer ofte handler om fravær av støttenettverk, kompetanse ledelse, økonomisk kvalitetssikring av driftskonsept, kjennskap til å søke FoU midler og arena for å innehente erfaring og kunnskap fra andre. Dette vil en klynge/nettverk kunne bistå de enkelte aktørene med, gjennom nettverksbygging med etablerte håndverksbedrifter.

Vi ønsker å løfte frem noe som er avgjørende for Norges reiseliv i årene som kommer, vår kulturarv og våre håndbårne tradisjoner: Kreative næringer representerer blant annet håndbåren kunnskap, håndverkstradisjoner, kunst og lokal matproduksjon.

En av de største utfordringene hittil er at man ikke ser helhetlig på disse gründer og oppstartsbedriftene og den lokale ressursforvaltningen og verdiskapningen de representerer for lokalsamfunnsutvikling og et regenerativt reiseliv. En klynge vil kunne samordne innsats kunnskap, forskning og utviklingspiloter for denne type næringer (jfr. Innovasjon Norge: Klynge for kulturelle og kreative næringer) Håndlaget som er et nettverk for håndverksbedrifter og lokalmatprodusenter arbeider for videreutvikling av disse samt understøtter gründer og nyetablerere på dette feltet.

Håndlaget har gjennom flere forsøk prøvd å formidle verdien av dette viktige koordinerings- og kompetansearbeidet til nasjonale myndigheter, og har blant annet hatt besøk av flere statsråder og stortingskomiteen (Skaugum Bestikk) for å formidle metoder for inkluderende arbeidsliv som er utviklet, testet og har blitt varige modeller. Skaugum Bestikk sine metoder er annet omtalt på NRK https://www.nrk.no/buskerud/fabrikken-sjarmerte-hele-kongeriket_-_jeg-bli-rort-1.16590398

Vi er glade for at mange ble sjarmert av dette innslaget, men tiden for handling fra nasjonale myndigheter er nå. Det er behov for finansiell støtte til denne typen kompetanse- og nettverksbygging.

Håndlaget er i tillegg med i det internasjonale nettverket Artisans at work, Economusee Network Society, ENS, Quebec Canada. Dette gir tilgang på internasjonale erfaringer og samarbeid om utvikling (nylig mottatt pris fra Quebec regionen som vinner av bærekraftig reiseliv) ENS og Håndlaget har sammen med World Craft Region Bornholm har fått reisestøtte av Nordisk minister råd og den Canadiske ministeren til utvikle nye konsepter og styrke nettverksbygging. Håndlaget stod bak initiativet. Kautokeino kommune/OVDDOS omstillingsprogram er invitert inn i prosjektet. Denne type nettverk kan bidra til innovasjon i den enkelte bedrift, men også til systemisk innovasjon i forhold til koordinert formidling, besøksforvaltning, transport/pakketeringsløsninger og stedsutvikling.

Det er avgjørende at regjeringen ser på muligheten for økonomisk støtte over statsbudsjettet til nettverkssklynge innenfor dette feltet.

Vi ønsker å løfte frem noe unikt ved Norges kulturelle landskap: våre håndverkere, deres lidenskap og ekspertise, og ikke minst sammenhengen mellom dette og nye gründermuligheter og økt verdiskaping.

De er ikke bare skapere av vakre velsmakende produkter; de er bærere av en rik arv av tradisjoner og historier som fortjener å bli feiret, videreutviklet og bevart.

Turister som besøker Norge må i enda større grad få oppleve ekte håndverk, lokale mattradisjoner og historier fra hjertet av våre små og store samfunn. Sånne opplevelser skaper minner, inspirerer og setter Norge på kartet som et unikt bærekraftig og regenerativ reisemål, hvor kultur vektlegges like mye som natur jfr Veikartet for reislivsutvikling.

[Håndlaget nettverket](#), en sammenslutning av dedikerte håndverkere og håndverksbedrifter, ønsker å fremme norsk håndverkstradisjon og lokalmatproduksjon, skape bærekraftige arbeidsplasser og berike reiselivet med autentiske opplevelser. Gjennom Håndlaget nettverket bidrar vi til å bevare og videreføre en håndverksarv, samtidig som vi skaper verdifulle opplevelser for de som besøker oss, og har fokus på gründerkap og inkluderende arbeidsliv som verdi.

"Kjære Næringsminister, vi ber om din støtte. La oss sammen løfte frem håndbåren kunnskap, håndverk av alle slag og lokal mat - som fundamentale komponenter i framtidens reiseliv og gründerutvikling. La oss fortelle verden at i Norge får du ikke bare vakker natur, men også del i hjertet og sjelen vår gjennom unike mat- håndverkstradisjoner som også stimulerer til innovasjoner"

«Vi ser frem til å jobbe sammen for å styrke Norges posisjon som en destinasjon for de som søker autentiske, unike og minneverdige opplevelser med lavt klimafotavtrykk men varige opplevelsesinntrykk"Vårt forslag er etablering av en nasjonal bærekraftig nettverksorganisasjon for å ta vare på og utvikle håndverksproduksjon til verdiskapendereiseopplevelser.

Nettverket representerer verneverdige så vel som klassiske tradisjonshåndverk, håndverksbedrifter og immateriell kulturarv. Nettverket har i dag 15 medlemmer og representerer 250 ansatte. Målet er å tilrettelegge 25 nye håndverksbedrifter fra alle fylker til foreningen innen 2030. Norges Vel har fasilitert oppstarten av organisasjonen siden 2015. Foreningen er medlem av det internasjonale nettverket Économusée Network Society, Quebec, Canada. Bergen kommune og Hordaland Fylke hentet nettverket til Norge i 2006. Economusee, Quebec er nå en ledende aktør innen utvikling av bærekraftig reiseliv i Quebec og har 12 ansatte og et budsjett på 70 millioner.

- Norsk håndverksproduksjon forvitrer og stadig flere bedrifter outsourcer produksjonen til lavkostland.
- Norske arbeidsplasser i distriktene står i fare
- Svekket rekrutteringen til håndverksfag
- For få fagskoletilbud
- For få lærlinger
- Den norske kulturarven og identiteten står i fare

- **Kulturopplevelse** er mer etterspurt enn naturopplevelser i post-covid reiseliv
- **Håndlaget** er håndfast kulturopplevelse for hele familien
- **Håndlaget** bedrifter må ha en plan for sosial inkludering, lokal verdiskaping og rekruttering
- **Håndlaget** bedrifter gir teorivake elever en mulighet til å utvikle sine talenter og ferdigheter
- **Håndlaget** er en kulturell reiseopplevelse som skaper arbeidsplasser og promoterer et regenerativt reiseliv
- **Håndlaget** er kulturformidling, verdiformidling og arbeidsplass for mange (Sosial Inkludering)
- **Håndlaget** skal være en kommersiell håndverksbedrift eller virksomhet. Bedriften skal ha spisskompetanse innen sitt fag også verneverdig tradisjonshåndverk, videreføre fagene eller ta vare på den immaterielle kulturarven.
- **Håndlaget** bedrifter har hoveddelen av produksjon og verdiskaping i Norge, men er med i et internasjonalt kompetansenettverk. Det globale og lokale hånd i hånd.
- **Håndlaget** bedrifter evalueres jevnlig
- **Håndlaget** sine nye bedrifter skal tilrettelegges for å ta imot besøkende og tilby verdiskapende opplevelser. **Bedriftene tilrettelegges på følgende områder:**
Salg/resepsjons område – Produksjonslokaler – Formidlingsstrategi – Opplevelse
- **Håndlaget** bedrifter skal være aktive deltakere i organisasjonen

Våre bedrifter i nettverket:

- Arven: Designer og produserer moderne, tidløse smykker inspirert av norsk kulturarv.
- Hillesvåg Ullvarefabrikk: Tradisjonsrik fabrikk som produserer ullvarer av høy kvalitet, spesielt garn og strikkeprodukter.
- Oselvarverkstaden: Bevarer og viderefører tradisjonen med å bygge oselvarbåter, en unik norsk trebåttradisjon fra Os i Hordaland.
- Tønnegarden: Skaper håndlagde tønner og kar av tre, med fokus på tradisjonelt håndverk og kvalitet.
- Ciderhuset: Produserer eplecider av lokale norske epler, med en lidenskap for å skape unike smaker.
- Syse Gard: Familieeid gård som produserer økologiske produkter som honning og syltetøy, med bærekraftighet i fokus.

- Aurlandskoen: Skomakeri som lager de klassiske Aurlandskoene, en norsk ikonisk skotype.
- Bunad verksted: Spesialiserer seg på håndlagde bunader, dekorert med tradisjonelle mønstre og teknikker.
- Tingvollst: Ysteri som produserer prisvinnende oster av høy kvalitet, med en lidenskap for håndverk og smak.
- Mylna – Volda elektriske mølle: Historisk mølle som produserer mel og andre bakevarer, kombinerer tradisjonelt håndverk med moderne teknologi.
- Skaugum Bestikkfabrikk: Bestikkfabrikk med lange tradisjoner, kjent for å lage vakre og funksjonelle bestikksett.
- Stine Hoff Glass: Glassblåser som lager unike og kunstneriske glassprodukter, med fokus på skjønnhet og håndverk.
- Hol Ysteri/Ostebygda: Ysteri som lager håndlagde oster av høy kvalitet, med råvarer fra Hol i Hallingdal.
- Aas Bryggeri: Tradisjonsrikt bryggeri med et bredt utvalg av øl, fra klassiske lager til spennende håndverksbrygg.
- Gullhuset i Odda: Gullsmedverksted som lager vakre smykker, med fokus på unike design og høy kvalitet.

Flere ønsker å bli med: Holmen Kulturpark AS i Ulvik, Arendal som første Håndlaget destiansjon (flere bedrifter), Doudjisenter i Kautokeino, Karen Klim Glassblåser på Frysja, Oslo, Tømmerruta Øyern vassdraget, Sylvsmidja på Voss

Forslag til **tiltak** med **begrunnelser**.

- Tilskudd over statsbudsjettet til HÅNDLAGET som en inkubator og utviklingsaktør for kulturelle og kreative næringer under mottoet: « Det er lov å tjene ærlige penger på håndbåren kunnskap og sosial inkludering. (ingen midler går til drift av bedrifter, konkurransevridning, men til forskning og utvikling gjennom nettverkssamarbeid.
- Denne nettverksarenaen er allerede i gang med utvikling mot et helhetlig og bærekraftig økosystem av ressurser og kompetanse. Dette er kombinert med ildsjeler, grûndere og ressurspersoner som kan sitt håndverksfag, som deler kunnskap gjennom historiefortelling og kulturarvopplevelser. En slik kunnskapsklynge bidrar til en regenerativ lokal stedutvikling som gir bolyst, skaperlyst og opplevelseslyst. (lokalisering av FN's bærekraftsmål)
- Redusere utenforskap gjennom sosial inkluderende arbeidsplasser basert på håndbåren kunnskap og lokale ressurser.
- Tilby opplærings- og læreplasser ved Håndlaget sine bedrifter Insitamentordninger for ungdom/grûndere som ønsker å etablere egne lokalmat- og håndverksbedrifter.

Våre kommentarer til de viktigste **utfordringene** for grûndere og oppstartsbedrifter som bør adresseres innenfor rammene i denne meldingen:

Norsk eierskap – for å sikre norsk eierskap og norsk håndbåren kunnskap er det behov for nettverksbygging, deling av kunnskap og innovasjon. I tillegg til viktige industri og næringssettingsinger er det behov for de mange tusen små arbeidsplassene som både sikrer ivaretagelse av lokale ressurser og samtidig sikrere bosetting og arbeid i hele Norge.

Tilgang på norske råvarer – en nasjonal nettverksklynge innenfor håndbåren kunnskap innen mat- og lokal produksjon bidrar nettopp til kortreist kvalitet og bærekraftig produksjon

kombinert med forskning – og utvikling for å sikre bedre utnyttelse av ressursene, restmaterialer og det som i dag kastet. (eks. sammenhengen mellom ull og rammebetingelsene for norsk sauehold) Gjennom en nettverksklynge kan man også oppnå synergieffekter på tvers av bedrifter, lokalsamfunn og regioner.

Opplærings- og lærlingordninger -det er behov for bedrifter/klynge som jobber målrettet for å inkludere ungdom med hull i sin CV i et meningsfylt arbeidsliv og lokale kulturettnettverk. Håndlaget svarer blant annet på utfordringsbilde som regjeringen har presentert i prosjekt «Utenforskap».

Det er behov for følgende aksjonspunkt:

- Ordninger i forhold til offentlig innkjøp og NAV ordninger som evner å gi unge i utenforskap mulighet til praksis i lokale bedrifter innen håndverk og lokal mat produksjon.
- Det er behov for valgfag og kompetansegivende kurs i videregående opplæring som også kan gi rom for nye former for praksisavtaler mellom skoleverket og lokalebedrifter
- Muligheter for å søke midler til kompetanseprogram for håndverksbedrifter for å ta imot flere læringer og praktikanter.

Håndlaget ber om sammen med våre samarbeidspartnere ENS, Quebec, World Craft Region Bornholm og OVDDOS, Kautokeino å få presentere utfordringsbilde og muligheter, samt bidrag over statsbudsjettet, for næringsministeren og departementet. Tentativt kan dette finne sted i forbindelse med nettverkets møte i september 2024. Dette nettverksmøtet er muliggjort med reisestøtte fra Nordisk Ministerråd og fra den Canadiske ministeren. Det vil være av stor betydning at også norske myndigheter kan engasjere seg i det samarbeidet som nå er på gang.

Vi ser frem til en konstruktiv dialog om denne viktige satsingen og ser det som svært positivt at næringsministeren har prioritert en rekke innspills møter i dette arbeidet.

Med vennlig hilsen

Lisbeth Iversen

Styreleder

HÅNDLAGET

Per Gunnar Hettervik

Prosjektleder

HÅNDLAGET